

Aleksandra Skowrońska

Możliwości planowania zajęć z zakresu kształcenia wiedzy i umiejętności komunikacyjno-drogowych w oparciu o formy literackie

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 1, 9-17

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dr Aleksandra Skowrońska
Instytut Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej
Akademii im. J. Długosza w Częstochowie

MOŻLIWOŚCI PLANOWANIA ZAJĘĆ Z ZAKRESU KSZTAŁCENIA WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI KOMUNIKACYJNO-DROGOWYCH W OPARCIU O FORMY LITERACKIE

Edukację komunikacyjno-drogową powinno się rozpocząć w wieku przedszkolnym i kontynuować na wszystkich szczeblach nauczania w szkole podstawowej i gimnazjalnej. Zasadniczym celem edukacji komunikacyjno-drogowej dziecka jest przygotowanie go do samodzielnego uczestnictwa w ruchu drogowym jako pieszego, pasażera i rowerzysty poprzez wdrażanie do znajomości znaków drogowych, podstawowych przepisów i zasad obowiązujących w ruchu drogowym. Cele edukacji komunikacyjno-drogowej można ująć w trzy zasadnicze grupy:

- poznanie,
- kształcenie umiejętności,
- kształcenie postaw¹.

Cele poznawcze dotyczą przekazania dzieciom pewnych elementarnych wiadomości o: znakach drogowych, obiektach, sygnałach świetlnych, zjawiskach ruchu drogowego, zaznajamianiu się z różnymi formami zasad przechodzenia przez jezdnię.

Każde dziecko powinno znać pięć zasad przechodzenia przez jezdnię:

1. Zatrzymaj się na skraju chodnika.
2. Spójrz w lewo.
3. Spójrz w prawo.
4. Spójrz jeszcze raz w lewo.
5. Jezdnia wolna – przechodź.

Cele kształcenia umiejętności dotyczą wyrobienia nawyków i przyzwyczajień do bezpiecznego i kulturalnego uczestnictwa w ruchu drogowym w dwóch aspektach: ogólnym i specjalistycznym.

Aspekt ogólny dotyczy:

- doskonalenia orientacji przestrzennej,
- kształtowania umiejętności wskazywania związków przyczynowo-skutkowych,
- rozwijania zdolności poznawczych i uwagi, spostrzegawczości,
- ćwiczenia zmysłów zwłaszcza słuchu i wzroku, przezwyciężanie strachu przed ruchem ulicznym na skrzyżowaniu².

Aspekt specjalistyczny dotyczy bezpiecznego i kulturalnego uczestnictwa w ruchu drogowym jako pasażera, pieszego lub rowerzysty. W zakres kształcenia nawyków

¹ Program Nauczania Początkowego kl. I–III, Warszawa 1992.

² A. Tyszka, *Jestem partnerem na drodze – zycia zintegrowane*, „Życie Szkoły” 1999 nr 9, s. 658.

bezpiecznego zachowania się na ulicy wchodzi także uświadomienie dziecku, że powinno bawić się w bezpiecznym miejscu, chodzić tylko po chodniku, grać w piłkę na boisku, przechodzić w bezpiecznym miejscu.

Cele dotyczące kształcenia postaw mają za zadanie:

- dążenie do osiągnięcia społecznie pożądanых postaw odpowiedzialności za bezpieczeństwo swoje i innych,
- współdziałania (zachowanie uwagi i posłuszeństwa),
- kształtowanie postawy życzliwości wobec innych uczestników ruchu drogowego,
- przygotowanie do wystąpienia w roli opiekuna młodszego rodzeństwa.

Nauczyciel-wychowawca ma za zadanie wpoić dziecku przekonanie że:

- jezdnia jest dla pojazdów – chodnik lub pobocze drogi dla pieszych,
- trzeba zawsze chodzić po chodniku lub poboczem drogi,
- chodnikiem idzie się zawsze prawą stroną, tylko na poboczach dróg za miastem należy iść po lewej stronie na wprost zbliżających się pojazdów, gdyż wtedy dobrze je widać,
- jezdnię należy przechodzić w miejscu specjalnie oznaczonym znakiem lub namalowanymi pasami na skrzyżowaniu dróg,
- przy przechodzeniu przez ulicę małe dziecko powinno prosić dorosłego o pomoc³.

Jedynymi powszechnie obowiązującymi aktami prawnymi, ujmującymi treści edukacji szkolnej są podstawy programowe, które określają zakres zadań edukacyjnych dla poszczególnych typów szkół.

Przyjęcie odpowiedniego programu i jego systematyczna realizacja na wszystkich poziomach pracy dydaktyczno-wychowawczej z dziećmi powinny wpłynąć na kształtowanie właściwych postaw w zakresie kulturalnego, bezkonfliktowego uczestnictwa w ruchu drogowym⁴.

Przygotowanie dzieci zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej do uczestnictwa w ruchu drogowym ma na celu uświadomienie im zagrożeń istniejących na drodze, potrzeby troski o bezpieczeństwo własne oraz innych uczestników ruchu drogowego, uświadomienie potrzeby bezkonfliktowego funkcjonowania w ruchu⁵.

Analizując wybrane programy kształcenia zintegrowanego, można zaobserwować podobieństwa dotyczące określenia konkretnych umiejętności i wiedzy. I tak np. w Programie kształcenia zintegrowanego „Szkoła marzeń” w klasach I–III szkoły podstawowej Z. Rejniak oprócz określenia konkretnego zakresu wiedzy i umiejętności, program ten ustala granice między uczeniem się faktów a kształceniem umiejętności. Działalność dydaktyczno-wychowawczą podporządkowuje rozwojowi ucznia, zwracając uwagę na kształcenie zintegrowanych umiejętności kluczowych⁶. Treści kształcenia i wychowania ujmuje w zintegrowane jednostki tematyczne, które w trakcie realizacji mogą być swobodnie modyfikowane.

Podobnie zakres treści kształcenia i wychowania ujmuje program autorstwa M. Sadowskiego, J. Ogińskiej, E. Antosik czy Program wczesnoszkolnej zintegrowanej

³ A. Tyska, *Jestem partnerem...*, op. cit. s. 659–661.

⁴ A. Widelka, *Przykładowa struktura zajęć zintegrowanych z wychowania komunikacyjnego w nauczaniu integralnym w klasie I, Wychowanie komunikacyjne* 2001 nr 3, s. 9.

⁵ B. Bogacka-Osińska, E. Królicka, D. Łazukiewicz, *Wychowanie komunikacyjne w klasach 1–3 oraz 4–6. Program nauczania dla sześcioklasowej szkoły podstawowej*, Warszawa 1999.

⁶ Z. Rejniak, *Program kształcenia zintegrowanego „Szkoła marzeń” w klasach I–III szkoły podstawowej*, Kielce 2002.

edukacji XXI wieku, autorstwa J. Hanisz. Oba te programy ujmują treści wychowania komunikacyjnego jako integralną część programu nauczania i wychowania w szkole. Nie stanowią one oddzielnych bloków tematycznych, ale włączone są w treści programowe na poszczególnych etapach wczesnoszkolnej edukacji.

Przyjęcie odpowiedniego programu i jego systematyczna realizacja na wszystkich poziomach pracy dydaktyczno-wychowawczej z dziećmi powinny wpłynąć na kształtowanie właściwych postaw kulturalnego, bezkonfliktowego uczestnictwa w ruchu drogowym. Nauczyciel realizując zagadnienia ujęte w konkretnym programie nauczania zintegrowanego, może posilkować się wybranym „Programem wychowania komunikacyjnego w klasach 1–3 oraz 4–6; Program dla sześciolatniej szkoły podstawowej” autorstwa B. Bogackiej-Osińskiej, E. Królickiej, D. Łazuchewicz, który stanowi uzupełnienie treści kształcenia w zakresie bezpiecznego uczestnictwa uczniów w ruchu drogowym i wskazuje na następujące zagadnienia:

- Poznanie wybranych znaków drogowych. Rodzaje znaków: ostrzegawcze, zakazu, nakazu, informacyjne.
- Utrwalanie umiejętności bezpiecznego poruszania się pieszych po drogach.
- Rodzaje transportu.
- Zachowania pasażerów na dworcach i przystankach: bezpieczne i kulturalne oraz niebezpieczne.
- Zachowanie się pasażerów w środkach komunikacji.
- Bezpieczne miejsce do odpoczynku w czasie podróży różnymi środkami lokomocji.
- Wymogi dotyczące poruszania się rowerem po drogach publicznych.
- Obowiązkowe wyposażenie roweru (oświetlenie, skutecznie działające hamulce, sygnał dźwiękowy).
- Obowiązujące zasady przewożenia dzieci⁷.

Z powyższej analizy programów wynika, że treści wychowania komunikacyjno-drogowego są bardzo bogate. Od twórczego myślenia nauczyciela zależy, czy będzie on stosował nowoczesne i odpowiednie metody w procesie wychowania komunikacyjnego.

Do realizacji zadań związanych z treściami nauczania komunikacyjno-drogowego służą określone formy działalności dydaktyczno-wychowawczo-opiekuńczej. Do podstawowych form edukacji można zaliczyć: gry, zabawy, wycieczki, spacer, spotkania, inscenizacje, konkursy, lekcje⁸.

Zabawa jest bardzo lubianą i atrakcyjną formą. Wśród zabaw kształcących wiedzę i umiejętności można wyróżnić:

- zabawy ruchowe z elementami orientacji,
- zabawy ruchowe przygotowujące dzieci do roli pieszego uczestnika ruchu drogowego,
- zabawy ruchowe przygotowujące dzieci do roli pasażera lądowych środków komunikacji (samochód, tramwaj, autobus itd.),
- zabawy ruchowe umożliwiające poznawanie znaków i sygnałów drogowych oraz ich znaczenia dla ruchu pieszego i kołowego,
- zabawy ruchowe z zastosowaniem roweru,
- zabawy z piosenką,

⁷ B. Bogacka-Osińska, E. Królicka, D. Łazuchewicz, *Wychowanie*, s. 68.

⁸ E. Frątczak, J. Frątczak, *Edukacja komunikacyjno-drogowa*, Warszawa 1995, s. 34.

- zabawy i gry dydaktyczne z zastosowaniem modeli symulacyjnych (działanie na modelach lub działanie modelami),
- zabawy ułatwiające zrozumienie ruchu pojazdów,
- zabawy gramatyczne, ortofoniczne i matematyczne,
- akustyczne zabawki – modele pojazdów i urządzeń drogowych oraz znaków związanych nie tylko z techniką jazdy i przepisami ruchu drogowego, ale także z ćwiczeniami gramatycznymi, ortograficznymi, matematycznymi i innymi dotyczącymi klasyfikacji pojazdów i naśladowanie niektórych ich dźwięków i sygnałów⁹.

Ważną rolę w edukacji komunikacyjno-drogowej dzieci odgrywają spotkania z funkcjonariuszami policji z Komendy Ruchu Drogowego oraz z zawodowymi kierowcami. Spotkania takie należy bardzo dokładnie przygotować, aby w rzetelny sposób odpowiedzieć na zadawane pytania oraz zwrócić uwagę na najważniejsze zasady. Tego typu spotkania są również okazją do zaprezentowania przygotowanego programu artystycznego (wiersze, piosenki, inscenizacje).

Zabawową formą sprawdzania umiejętności i wiedzy dzieci mogą być:

- formy z zastosowaniem obrazka,
- ćwiczenia w analizie treści obrazka,
- manipulacyjne zabawy z obrazkiem,
- zagadki,
- zadania z zastosowaniem symulujących modeli pojazdów i znaków drogowych¹⁰.

Podsumowaniem zdobytych umiejętności i wiedzy mogą być konkursy, które będą dotyczyć:

- znajomości znaków drogowych i sygnalizacji świetlnej,
- wiadomości z zakresu przepisów ruchu drogowego,
- znajomości zasad bezpiecznego uczestnictwa w ruchu drogowym,
- wykonania określonych znaków,
- prac plastycznych,
- zrobienia makiety osiedla,
- nauczenia się wiersza, zilustrowania go odpowiednimi symbolami,
- inscenizacji utworu literackiego¹¹.

Konkursy ze względu na czas ich przygotowania i realizacji mogą być:

- jednoetapowe (wewnątrzszkolne),
- kilkietapowe (wewnątrzszkolne, gminne, powiatowe, wojewódzkie).

Jak uważa E. Frątczak: „Podstawowymi metodami w dziedzinie wychowania komunikacyjno-drogowego powinny być te, które w sposób czynny i świadomy aktywizują do umiejętnego przestrzegania przepisów, a więc przyczyniają się do kształtowania postaw bezpiecznego i kulturalnego uczestnictwa w ruchu drogowym”¹².

⁹ E. Frątczak, J. Frątczak, *Edukacja...*, s. 20

¹⁰ E. Frątczak, J. Frątczak, *Zabawy i ćwiczenia w edukacji komunikacyjno-drogowej w wieku wczesnoszkolnym*, Kielce 1995.

¹¹ Tamże, s. 36.

¹² E. Frątczak, J. Frątczak, *Edukacja komunikacyjno...*, s. 82.

W wychowaniu komunikacyjno-drogowym dzieci na szczeblu nauczania zintegrowanego uznaje się następujące metody:

- metoda obserwacji,
- metoda pokazu (modele, obrazy),
- metoda praktycznego uczestnictwa w ruchu drogowym (wycieczki, spacery),
- metoda osobistego przykładu (nauczyciel, rodzice, rodzeństwo),
- metody słowne:
 1. metody instruktażowe,
 - przedstawienie celu,
 - pokaz czynności,
 - polecenie wykonania,
 - ocena wykonania.
 2. inscenizacje (odgrywanie określonych ról),
 3. pogadanki,
 4. metody pracy z tekstem (opowiadania, wiersze),
 5. metoda rozwiązywania i układania zagadek,
 6. metoda udostępniania dzieciom piosenek i sztuki plastycznej,
 7. metoda ćwiczeń (organizowanie ćwiczeń w różnorodnych sytuacjach)¹³.

Niezbędnym warunkiem osiągnięcia celów wychowania komunikacyjno-drogowego są środki dydaktyczne. Dla celów edukacji komunikacyjno-drogowej przyjmujemy, iż „środkiem dydaktycznym jest każdy przedmiot celowo opracowany do uczenia i nauczania określonych wiadomości i umiejętności oraz wzorów zachowania się w różnych sytuacjach uczestnictwa w ruchu drogowym jako pieszego, pasażera i kierującego pojazdami oraz kolumnami pieszych albo inaczej przedmioty ułatwiające poznanie, zrozumienie, zapamiętanie i stosowanie przyswojonych wiadomości oraz wzorów działalności praktycznej, a także podejmowania decyzji oraz współdziałania z innymi uczestnikami ruchu drogowego”¹⁴.

Środki dydaktyczne w tej dziedzinie powinny spełniać następujące funkcje:

- środka umotywowania działalności zabawowej, uczenia się i pracy, czyli zachęty do podjęcia w odpowiednim czasie określonych czynności indywidualnie lub zespołowo;
- źródła wiadomości i wzorów umiejętności praktycznych, posługiwania się nimi zgodnie z ich przeznaczeniem;
- środka weryfikacji myślenia, pojęć, praw, definicji;
- środka kontroli i autokontroli wiadomości i umiejętności;
- środka kształtowania dodatnich przeżyć estetycznych (dzięki barwie, harmonii) i etycznych czyli pozytywnej kooperacji z innymi uczestnikami ruchu¹⁵.

Oprócz środków dydaktycznych do osiągnięcia celów edukacji komunikacyjno-drogowej niezbędny jest sprzęt. Sprzęt można podzielić na:

- sprzęt ogólny – stelaże, gabloty, linki, pojemniki, pręty, rowerki,
- sprzęt zabawowy – kółeczka, obręcze, skakanki, modele samochodów, znaków drogowych,

¹³ E. Frątczak, J. Frątczak, *Wiersze, inscenizacje, opowiadania, zagadki w edukacji komunikacyjno-drogowej uczniów. Poradnik metodyczny*, Bydgoszcz 1995.

¹⁴ E. Frątczak, J. Frątczak, *Wykorzystanie środków dydaktycznych i urządzeń do edukacji komunikacyjno-drogowej uczniów szkół podstawowych i dzieci przedszkolnych*, [w:] „Wychowanie na co dzień?”. Warszawa 1995, nr 10–11 (wkładka metodyczna).

¹⁵ Tamże.

- sprzęt techniczny umożliwiający dokonywanie pokazu wielu środków dydaktycznych, a mianowicie aparat, magnetowid, telewizor, magnetofon, projektor, grafoskop itp.

Po przeanalizowaniu środków i metod możemy stwierdzić, że istotny, choć nie najważniejszy wpływ na skuteczność oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych ma baza materialna szkoły, która pomaga w realizacji zadań placówki. Środki dydaktyczne – przedmioty, występujące w funkcji „pośrednika” między dzieckiem a poznawaną przezeń rzeczywistością ułatwiają, wręcz umożliwiają nabywanie przez dzieci określonej wiedzy rzeczowej i sprawności. Są najczęściej wykorzystywane do organizowania określonych sytuacji problemowych w procesie przyswajania nowych zagadnień, do utrwalenia nabytej już wiedzy.

Ze względu na predyspozycje psychofizyczne, dziecko w młodszym wieku szkolnym nie jest w pełni sprawnym uczestnikiem ruchu drogowego.

Zasadniczym więc celem edukacji komunikacyjno-drogowej dzieci jest przygotowanie ich do samodzielnego uczestnictwa w ruchu drogowym jako pieszych i pasażerów, także kierujących rowerem zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Działania nauczycieli powinny więc skupić się na:

- kształceniu umiejętności bezpiecznego zachowania się w ruchu drogowym w charakterze pieszego, pasażera i kierującego,
- rozwijaniu umiejętności myślenia przyczynowo-skutkowego,
- ćwiczeniu uwagi i spostrzegawczości oraz orientacji przestrzennej i czasowej,
- rozwijaniu wyobraźni i umiejętności przewidywania oraz podejmowania decyzji,
- wyrobieniu umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach,
- kształtowaniu pożądanych postaw, typu: odpowiedzialność za bezpieczeństwo własne i innych, współdziałanie, poszanowanie i przestrzeganie przepisów i zasad postępowania,
- rozbudzeniu zainteresowań rozwojem motoryzacji i urządzeń chroniących przed urazami,
- ukierunkowaniu zainteresowań dzieci z zakresu budowy i znaczenia dróg¹⁶.

Dzieci w wieku wczesnoszkolnym cechuje słabo rozwinięta spostrzegawczość, niezbyt szerokie pole widzenia, m.in. ze względu na niski wzrost, trudności w ocenie kierunku i odległości, z jakiej nadjeżdża pojazd, brak podzielności uwagi. Chcąc, aby dziecko przyswoiło sobie określone normy zachowań i stosowało się do nich, trzeba poddawać je przez dłuższy czas odpowiednim działaniom, wykorzystując każdą nadarzącą się okazję. Nie bez znaczenia w edukacji na szczeblu nauczania zintegrowanego jest wykorzystywanie literatury do twórczej działalności uczniów w zakresie realizacji treści wychowania komunikacyjnego w klasach I–III.

Wychowanie komunikacyjne na etapie edukacji wczesnoszkolnej wymaga systematycznego integrowania zagadnień o ruchu drogowym z treściami wszystkich przedmiotów, najlepiej w blokach tematycznych. Organizowanie startu uczestnictwa w ruchu drogowym jest bardzo istotne i powinno polegać na szukaniu i podsuwaniu dziecku takich propozycji, które pozostawią w jego psychice odpowiednio silny oddźwięk. Przełożenie suchych przepisów prawnych na język przystępny dla dziecka jest trudne i wymaga atrakcyjnej oprawy.

¹⁶ Program wychowania komunikacyjnego dla przedszkoli, szkół podstawowych i średnich szkół ogólnokształcących opracowany przez Wydział Ruchu Drogowego Komendy Stołecznej Policji oraz Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, Warszawa, 1996.

Przygotowując najmłodszych uczniów do bezpiecznego uczestnictwa w ruchu drogowym nie wystarczy umiejętnie dobrać treści, lecz przede wszystkim należy zacieśnić niemalże codzienny z nimi kontakt poprzez szeroki i zróżnicowany zakres form oraz metod ich realizacji. Wyrobienie u dziecka pożądaných nawyków możliwe jest tylko przez rozbudzenie zainteresowania nimi i wykazanie na wielu przykładach niezbędności w życiu pewnych umiejętności i wiadomości komunikacyjnych. Jednym ze środków dydaktycznych edukacji komunikacyjno-drogowej jest tekst literacki. Odgrywa on w zajęciach bardzo ważną rolę. W zależności od formy, treści i sposobu wykorzystania spełnia funkcje:

- poznawczą,
- ilustracyjną,
- kontrolną.

Literatura może być uzupełnieniem wiadomości zdobytych podczas wycieczek, ale może sama w sobie stanowić inspirację do podejmowania wycieczek, zabaw ruchowych, tematycznych oraz inscenizacji. Przyczynia się dzięki temu do kształtowania i utrwalania pożądaných postaw, nawyków i przyzwyczajęń związanych z bezpiecznym i kulturalnym zachowaniem się dziecka na drodze jako pieszeego, pasażera i rowerzysty.

Szerokie oddziaływanie utworów literackich, piosenek ilustracji jest możliwe tylko przy udziale świadomej swoich celów nauczycielki.

W nauczaniu zintegrowanym istotną rolę odgrywają takie formy literackie jak:

- wiersz,
- zagadka,
- opowiadanie,
- inscenizacja,
- piosenka.

Wiersz jako jedna z form mowy wiązanej ma szczególne znaczenie w edukacji dziecka. Dzieci chętnie uczą się go na pamięć. Wiersz może być wykorzystany jako sprawdzian wiadomości, np. odpowiedzi na pytania dotyczące treści wiersza, odpowiedzi na pytania zawarte w danej zwrotce wiersza, jako uzupełnianie tekstów własnymi słowami, ilustrowanie wiersza rysunkiem, wykorzystanie wiersza w zabawie, inscenizacji. Wiersze należy dobierać w taki sposób, aby oprócz walorów estetycznych zawierały informacje poszerzające wiedzę dzieci oraz pobudzające ich wyobraźnię.

Lubianą formą są inscenizacje oraz spektakle teatralne, gdzie wszystko dzieje się wolniej, na żywo. Można pewne kwestie przedłużyć lub skrócić zależnie od zainteresowania dzieci. „Twórcze przygotowanie i realizowanie poszczególnych ról przyczyniają się do kształcenia u nich – „aktorów” odpowiedzialności indywidualnej i zbiorowej, niezbędnego elementu kultury uczestnictwa w ruchu drogowym”¹⁷.

Jednym ze źródeł poznania świata są zagadki. Mogą one mieć różnorodną formę tekstu – wiersza, zdania, obrazka. Wyróżniamy więc zagadki rysunkowe, tekstowe albo tekstowo-rysunkowe. „W procesie nauczania i uczenia się pełnią wiele funkcji: funkcję motywacyjną tzn. wywołującą zaciekawienie i zainteresowanie ruchem drogowym, skłaniają do wnikliwej obserwacji drogi i jej urządzeń zapewniających bezpieczeństwo, funkcję ilustracyjną, tj. stanowią słowne odzwierciedlenie opisu znaków, sygnałów oraz urządzeń drogowych; funkcję kontrolną ponieważ mogą być doskonałym narzędziem do zbadania

¹⁷ S. Goetze, *Utwór literacki w poznawaniu zasad bezpieczeństwa drogowego*, „Życie Szkoły” 1996, nr 4, s. 182.

wiadomości, umiejętności z zakresu bezpieczeństwa, a także niektórych procesów psychicznych, np. spostrzegawczości wzrokowej dzieci¹⁸. Zagadki zapewniają dzieciom wiele radości wynikających z przezwyciężania trudności. Zagadki mobilizują dziecko do własnych wypowiedzi do tworzenia form plastycznych; rysunków, wyrobów z plasteliny, dobierania ilustracji do tekstu. Zagadki można wykorzystać do ćwiczeń językowych, wzbogacania słownictwa, rozumienia i zapamiętywania wielu nazw i pojęć.

Kolejnym źródłem, z którego dziecko może czerpać wiedzę z zakresu edukacji komunikacyjno-drogowej mogą być opowiadania. Wartość ich zależy od treści, ale także od formy i poziomu artystycznego. Przyczyniają się do wzbogacenia wiadomości, nazewnictwa i kształtowania pojęć, a także do zorganizowania zabaw tematycznych, konstrukcyjnych.

Odpowiednio dobrane opowiadanie może pokazać poprzez postać głównego bohatera przykład postępowania związanego z zachowaniem się na ulicy, unikanie sytuacji zagrażających zdrowiu. Naśladowanie bohatera, utożsamianie się z nim znajduje właśnie wyraz w zabawach tematycznych i twórczych, których treść stanowi pełnienie ról ulubionych postaci.

Wyjątkowo skutecznym środkiem dydaktycznym dla edukacji komunikacyjno-drogowej dzieci jest piosenka. A to dlatego, że „stanowi jedność tekstu i melodii, dzięki czemu zapewnia radosne przeżycia, budzi odpowiedzialność za własne i cudze zdrowie i życie, zbliża dzieci do współdziałania w zabawach, wypowiedzania się w formie słownej, graficznej i ruchowej”¹⁹.

Śpiew jest jedną z podstawowych form ekspresji dziecka, a piosenka najprostszym utworem muzycznym, który dziecko jest w stanie przeżyć, zrozumieć, zapamiętać i odtworzyć. Teksty piosenek poszerzają wiadomości o świecie i otoczeniu, wzbogacają doświadczenia, rozwijają słownictwo dziecka, kształtują uczucia. Wprowadzenie piosenki może mieć różnorakie formy: śpiew z pacynką, zaśpiewanie fragmentu piosenki, zabawa ruchowa przy śpiewie. Utrwalić piosenkę można poprzez wprowadzenie inscenizacji, rytmicznej zabawy ruchowej, zabawy opartej na treści piosenki. Inszenizacja piosenki cieszy się dużym zainteresowaniem wśród dzieci. Dla nauczyciela to jedna z najlepszych okazji do uaktywnienia dzieci nieśmiałych, mniej zdolnych.

Przydatne w tym procesie mogą stać się lubiane przez dzieci lektury. Poprzez aktywne uczestnictwo w rozwiązywaniu problemów książkowych przyjaciół, dzieci łatwiej przyswajają sobie przepisy i zasady ruchu drogowego, a zdarzenia z lektury odpowiadające sytuacjom znanym z doświadczenia z pewnością znajdą odzwierciedlenie w życiu. Odpowiednio wykorzystane przez nauczyciela fragmenty stają się dla uczniów motorem do aktywności w poszukiwaniu prawidłowych rozwiązań²⁰. Postępowanie bohaterów daje okazję do przemyśleń i wniosków, wpływa na podejmowanie właściwych decyzji.

Nie bez znaczenia jest komizm sytuacyjny i słowny. Zabawne zdarzenia bohaterów stają się niewyczuwalnie dla dzieci atrakcyjnymi sytuacjami dydaktycznymi. Kontynuacja zagadnień w formie gier i zabaw sprzyja wyrobieniu nawyków bezpiecznego zachowania na drodze.

¹⁸ E. Frątczak, J. Frątczak, *Zagadki tekstowe w poznawaniu ruchu drogowego*, [w:] „Wychowanie na co Dzień” 1995, nr 6, wkładka metodyczna.

¹⁹ E. Frątczak, J. Frątczak, *Wiersze, inscenizacje, opowiadania...*, s. 67.

²⁰ E. Frątczak, J. Frątczak, *Zabawy i ćwiczenia...*, Kielce 1995.

Lektury dają wiele możliwości wiązania treści programowych z różnymi formami ekspresji dziecięcej w zakresie integracji międzyprzedmiotowej. Wykorzystanie lektury w realizacji zagadnień wychowania komunikacyjnego sprzyja z kolei rozwijaniu zainteresowań czytelniczych uczniów.

Aleksandra Skowrońska

Bibliografia:

- Bogacka-Osińska B., Królicka E., Łazukiewicz D., *Wychowanie komunikacyjne w klasach 1–3 oraz 4–6: program nauczania dla sześcioklasowej szkoły podstawowej*, Warszawa 1999.
- Frątczak E., Frątczak J., *Edukacja komunikacyjno-drogowa*, Warszawa 1995.
- Frątczak E., Frątczak J., *Wiersze, inscenizacje, opowiadania, zagadki w edukacji komunikacyjno-drogowej uczniów. Poradnik metodyczny*, Bydgoszcz 1995.
- Frątczak E., Frątczak J., *Wykorzystanie środków dydaktycznych i urządzeń do edukacji komunikacyjno-drogowej uczniów szkół podstawowych i dzieci przedszkolnych*, [w:] „Wychowanie na co dzień”. Warszawa 1995, nr 10–11 (wkładka metodyczna).
- Frątczak E., Frątczak J., *Zabawy i ćwiczenia w edukacji komunikacyjno-drogowej w wieku wczesnoszkolnym*, Kielce 1995.
- Frątczak E., Frątczak J., *Zagadki tekstowe w poznawaniu ruchu drogowego* [w:] „Wychowanie na co Dzień” 1995, nr 6, wkładka metodyczna.
- Goetze S., *Utwór literacki w poznawaniu zasad bezpieczeństwa drogowego*, [w:] „Życie Szkoły” 1996, nr 4.
- Program Nauczania Początkowego kl. I–III. MEN, Warszawa 1992.
- Program wychowania komunikacyjnego dla przedszkoli, szkół podstawowych i średnich szkół ogólnokształcących opracowany przez Wydział Ruchu Drogowego Komendy Stołecznej Policji oraz Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, Warszawa, 1996.
- Rejniak Z., *Program kształcenia zintegrowanego „Szkoła marzeń” w klasach I–III szkoły podstawowej*, Kielce 2002.
- Tysza A., *Jestem partnerem na drodze – zajęcia zintegrowane*, „Życie Szkoły” 1999 nr 9.
- Widelka A., *Przykładowa struktura zajęć zintegrowanych z wychowania komunikacyjnego w nauczaniu integralnym w klasie I*, *Wychowanie komunikacyjne* 2001 nr 3.

